

KRZYSZTOF PTASZYK
Poznań

EWOLUCJA PROGRAMOWA SZKOCKIEJ PARTII NARODOWEJ OD *HOME RULE* DO REFERENDUM NIEPODLEGŁOŚCIOWEGO

WSTĘP

Rozwój Szkockiej Partii Narodowej (*Scottish National Party – SNP*) należy do najbardziej zaskakujących procesów w historii Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii. Początkowo była to marginalna grupa aktywistów, która stopniowo przekształcała się w profesjonalną partię, nadającą ton szkockiemu życiu politycznemu¹. W przeważającej części swojej historii *SNP* wyrażała stanowisko proniepodległościowe i była partią nacjonalistyczną. Nacjonalizm szkocki definiuje się w poniższym opracowaniu jako ideologię podkreślającą, że Szkoci stanowią odrębny i suwerenny naród, który powinien posiadać własną państwowość².

SNP do 1997 r. pozostawała mało atrakcyjna dla dużej części wyborców. Oficjalne stanowisko partii wyrażało się w tym, że zdobycie większości mandatów w szkockich wyborach do Westminsteru będzie automatycznie uprawniało nacjonalistów do ogłoszenia niepodległości Szkocji. To jednak nie sprzyjało skutecznej rywalizacji z innymi ugrupowaniami – nawet po zdobyciu wszystkich szkockich mandatów *SNP* byłaby

¹ G.Hassan, *The Making of Modern SNP: From Protest to Power*, w: G. Hassan (red.), *The Modern SNP: From Protest to Power*, Edynburg 2009, s. 3.

² Nacjonalizmowi szkockiemu najbliższe do pojęcia sformułowanego przez E. Gellnera: „Nacjonalizm jest przede wszystkim zasadą polityczną, która głosi, że jednostki polityczne powinny pokrywać się z jednostkami narodowościowymi” (E. Gellner, *Narody i nacjonalizm*, Warszawa 2009, s. 75). Nie utożsamiam nacjonalizmu szkockiego z dążeniami do osiągnięcia i utrzymania przez Szkocję autonomii politycznej; dewolucję zaakceptowały także partie unionistyczne, które dążą do zachowania jedności Zjednoczonego Królestwa i nie uznają suwerenności narodu szkockiego za podstawę legitymizacji systemu politycznego Szkocji. Nacjonalizm szkocki nie pokrywa się z poczuciem szkockiej tożsamości narodowej. Nie wszyscy wyborcy czujący się Szkotami głosują na *SNP*; podobnie rzecz się ma z głosowaniem za niepodległością Szkocji (D.Marti-Tomas, *National Identity and Constitutional Change: an Analysis of Scotland and Catalonia*, „Scottish Affairs” nr 73, 2010, s. 18-19, 25-28; C.Carman, R. Johns, J.Mitchell, *More Scottish than British? The 2011 Scottish Parliament Election*, Londyn 2014, s. 35-36; <https://www.ipsos-mori.com/contactus/offices/scotland/indyref2014/polling/votingintention/natid.aspx>, dostęp 10.12.2014). W omawianym zakresie nie sposób zgodzić się z poglądem M. Kaczorowskiej (M. Kaczorowska, *Szkocka Partia Narodowa – studium partii regionalnej*, „Studia politologiczne”, t. 14, 2009, s. 213).

mniejszością w Izbie Gmin, co nie pozwalałoby samodzielnie przeforsować ustawy o secesji. Początkowy sprzeciw partii wobec udziału Szkocji w procesie integracji europejskiej i jej członkostwa w *NATO* też nie pomagały pozyskać mniej radykalnych wyborców.

Dopiero dewolucja – proces zapoczątkowany przez Partię Pracy w 1997 r.³, umożliwił gwałtowny rozwój *SNP*, choć początkowo dzielił jej członków na fundamentalistów i pragmatyków. Pierwsza grupa obawiała się, że ustanowienie Parlamentu Szkockiego zahamuje dążenia separatystyczne, druga uważała dewolucję za etap w drodze do niepodległości. W ostatnim trzydziestoleciu *SNP* stopniowo stawała się pragmatyczna i proeuropejska, przyjmowała socjaldemokratyczny program gospodarczy. Taka ewolucja w połączeniu z reformą ustrojową z 1997 r. pozwoliła partii dwukrotnie wygrać wybory do Parlamentu Szkockiego i osiągnąć zwolennikom niepodległości zadowalający wynik w referendum.

W kontekście definicji nacjonalizmu szkockiego należy zwrócić uwagę, że *SNP* pojmuje „naród” jako wspólnotę obywatelską – ogół mieszkańców Szkocji, którzy po ogłoszeniu niepodległości otrzymaliby szkockie obywatelstwo. Dla polityków *SNP* pojęcie narodu szkockiego nie wiąże się z etnicznością i podzieleniem przez członków wspólnoty narodowej poczucia wspólnego pochodzenia czy tożsamości kulturowej⁴.

W badaniach nad wspomnianymi zagadnieniami wykorzystano głównie literaturę anglojęzyczną, w tym programy, broszury i dokumenty wydane przez *SNP* i Rząd Szkocji, artykuły z czasopism naukowych oraz materiały prasowe z gazet. Istotne były książki o *SNP*, nacjonalizmie szkockim, a także dotyczące ustroju Zjednoczonego Królestwa. Wspomnienia polityków *SNP* – Gordona Wilsona i Winnie Ewing, przemówienia Margaret Thatcher i materiały ze stron internetowych mają charakter uzupełniający.

³ Literatura brytyjska i polska nie wypracowały jednolitego pojęcia dewolucji (V. Bogdanor, *Devolution in the United Kingdom*, Oxford 2003, s. 2-3; N. Burrows., *Devolution*, Londyn 2000 s. 1; C. Pickington, *Devolution in Britain Today*, Manchester 2002, s. 9-10; T. Czapiewski, *Kształtowanie się systemu politycznego Szkocji*, Szczecin 2011, s. 11; M. Kaczorowska, *Reformy dewolucyjne w Zjednoczonym Królestwie*, w: F. Gołębski, P. Biskup, M. Kaczorowska (red.), *Era Blaira i Browna. Wybrane problemy polityczne rządów Partii Pracy w Zjednoczonym Królestwie 1997-2010*, Warszawa 2010, s. 83; M. Stradowski, *Przystanek niepodległość. Polityka szkockich neonacjonalistów*, Toruń 2013, s. 195-197). W założeniu polityków rządu Tony’ego Blaira chodziło o proces zapoczątkowany utworzeniem Parlamentu Szkockiego i przekazaniem temu organowi ograniczonych kompetencji w zakresie stanowienia prawa.

⁴ Nie sposób utożsamiać nacjonalizmu *SNP* z etnicznością, jak robi to M. Stradowski. Autor zdaje się podzielać teorię, że etniczność i nacjonalizm „występują zawsze razem, a często pojawiają się tam, gdzie jednostki narodowe nie pokrywają się z politycznymi i przeważnie w tych przypadkach naród etniczny dąży do suwerenności państwowej”. Uznaje też, że nacjonalizm *SNP* zakłada „obejmowanie pojęciem Szkotów wszystkich, którzy identyfikują się z tą tożsamością” (M. Stradowski, *Przystanek...*, s. 53-54, 183).

SZKOCKA PARTIA NARODOWA W LATACH 1934-1967

Unia angielsko-szkocka z 1707 r. nie miała w pełni inkorporacyjnego charakteru⁵. Szkocja straciła własny parlament, lecz zachowała odrębności instytucjonalne: system prawny, sądownictwo, system administracji czy przywileje miast królewskich⁶. Pierwsza partia quasi-nacjonalistyczna – Narodowa Partia Szkocji (*National Party of Scotland – NPS*) powstała w 1928 r. z połączenia kilku organizacji: Szkockiego Ruchu Narodowego (*Scottish National Movement*), Szkockiej Ligi Narodowej (*Scots National League*), Szkockiego Stowarzyszenia Nacjonalistycznego przy Uniwersytecie w Glasgow (*Glasgow University Scottish Nationalist Association – GUNSA*) i Szkockiego Stowarzyszenia na rzecz *Home Rule* (*Scottish Home Rule Association – SHRA*)⁷. W 1934 r., dzięki fuzji *NPS* z Szkocką Partią (*Scottish Party – SP*), powstała Szkocka Partia Narodowa⁸.

Początkowo *SNP* skupiała zarówno zwolenników przyznania Szkocji autonomii w zakresie stanowienia prawa (*Home Rule*), jak i niepodległości kraju. Cele polityczne tego ugrupowania były wyrazem kompromisu. Jest to widoczne w dwóch identycznych rezolucjach *NPS* i *SP*, wskazujących cele nowej partii:

„Ustanowienie Parlamentu Szkockiego, który powinien sprawować najwyższą władzę we wszystkich sprawach dotyczących Szkocji, w tym opodatkowania.

Szkocja powinna dzielić z Anglią prawa i obowiązki, jako macierzyste narody, które wspólnie założyły i ponosiły koszty istnienia Imperium Brytyjskiego.

W ten sposób, reprezentując wolę narodu, Szkocja powinna wspólnie z Anglią stworzyć mechanizmy, aby poradzić sobie z tego rodzaju obowiązkami, w szczególności w zakresie obronności, polityki zagranicznej i ustalenia praktyk unii.

Wierzmy, że te zasady mogą być realizowane tylko przez niezależną partię polityczną, która nie zawiera żadnych związków czy sojuszy z partiami angielskimi”⁹.

Założyciele *SNP* domagali się równości Anglii i Szkocji w prowadzeniu polityki imperialnej. *SNP* oficjalnie domagała się co najmniej maksymalnej autonomii Szkocji – *Home Rule*, ale daleko jej było do politycznej jedności. Nie wypracowano konsensusu w sprawie docelowego elektoratu – niektórzy woleli współpracować ze środowiskami torysowskimi, inni zabiegali o poparcie ruchu robotniczego¹⁰. Spierano się o zasadność udziału Szkotów w II wojnie światowej¹¹ i o kształt ugrupowania – Andrew Dewar Gibb chciał wzmocnienia partyjnych struktur, John McCormick wolał utworzyć ponadpartyjne stowarzyszenie na rzecz *Home Rule*¹². W 1942 r. liderem

⁵ Pogląd przeciwny wyraża T. Czapiewski, *Kształtowanie się...*, s. 24.

⁶ S. Zabieglik., *Historia Szkocji*, Gdańsk 2000, s. 200-206.

⁷ P. Lynch, *SNP: The History of the Scottish National Party*, Cardiff 2013, s. 39.

⁸ *Ibidem*, s. 45.

⁹ Cyt. za: P. Lynch, *SNP: The History...*, s. 45.

¹⁰ J. Brand, *The Scottish National Movement*, Boston 1978, s. 228-229.

¹¹ J. Mitchell, *The Scottish Question*, Oxford 2014, s. 97.

¹² Ch. Harvie, Jones, *The Road To Home Rule*, Edynburg 2000, s. 55.

SNP został Douglas Young. Niezadowolony z wyniku wyborów John MacCormick i jego zwolennicy wystąpili z partii¹³.

Odtąd podstawowym celem SNP jest niepodległość Szkocji. Wprawdzie w priorytetach programowych konferencji partyjnej z 1943 r. występowało słowo „samorządność” (*self-government*), lecz politycy SNP wyraźnie dążyli do odnowienia państwowości szkockiej: „Konferencja ta zobowiązuje Szkocką Partię Narodową do zabezpieczenia spełnienia w Szkocji zasad demokratycznych i Narodowej Wolności, wyrażanej przez Narody Zjednoczone i wzywa przyjaciół Państwowości Szkockiej w dominiach brytyjskich, w Stanach Zjednoczonych oraz innych Aliantów do wspierania ruchu na rzecz Samorządności Szkockiej”¹⁴. W programach z lat 1945-1960 SNP nie powielala wzorców związanych z państwem dobrobytu. Niepodległa Szkocja miała być zdecentralizowana, a jej sukces powinien zależeć od inicjatywy jednostek i rozwoju korporacjonizmu; państwo miało interweniować tylko w sprawach, które przerastałyby wspólnoty lokalne¹⁵. Poparcie dla SNP było marginalne – w Szkocji kształtowało się na poziomie 0,3-5%¹⁶. W 1945 r. Robert McIntyre wygrał wprawdzie wybory uzupełniające do Izby Gmin w okręgu Motherwell i Wishaw, ale nie utrzymał mandatu w wyborach krajowych¹⁷.

SZKOCKA PARTIA NARODOWA W LATACH 1967-1997

W 1967 r. Winnie Ewing wygrała wybory uzupełniające do Izby Gmin w okręgu Hamilton¹⁸. Odtąd SNP posiadała przynajmniej jednego przedstawiciela w Westminsterze¹⁹. Partia ta w latach 70., 80. i 90. XX w. opowiadała się za niepodległością Szkocji, jej członkostwem w ONZ i Brytyjskiej Wspólnocie Narodów²⁰. Pierwszym krokiem do osiągnięcia niepodległości miało być zdobycie większości mandatów przewidzianej do szkockich posłów w Westminsterze; służące przeforsowaniu ustaw niezbędnych dla ustanowienia Parlamentu Szkockiego, posiadającego pełną kontrolę nad sprawami Szkocji i składającego się z posłów szkockich wybranych do Izby

¹³ J. Brand, *The Scottish...*, s. 245-249.

¹⁴ Szkocka Partia Narodowa, *Policies of Scottish National Party*, Edynburg 1945, s. 1

¹⁵ H. J. Hanham, *Scottish Nationalism*, Massachusetts 1969, s. 173-176. Pogląd M. Kaczorowskiej, jakoby SNP od początku była partią lewicową nie znajduje więc potwierdzenia w początkowych programach partii (M. Kaczorowska, *Szkocka Partia...*, s. 221).

¹⁶ Dane za: P. Lynch, *SNP: The History...*, s. 20.

¹⁷ P. Lynch, *The paradox of post-1945 Scottish nationalism: conventions, covenants & electoral failure*, „History Scotland”, t. 3, nr 6, 2003, s. 38-39.

¹⁸ *Scottish Nationalists win Hamilton*, „The Glasgow Herald” z 3.11.1967, s. 1.

¹⁹ Dane za: P. Lynch, *SNP: The History...*, s. 20.

²⁰ Szkocka Partia Narodowa, *The New Scotland*, s. 2; Szkocka Partia Narodowa, *The Scottish National Party Election Manifesto – February 1974*, s. 5; Szkocka Partia Narodowa, *Choose Scotland...*, s. 2; Szkocka Partia Narodowa, *Play the Scottish Card. SNP General Election Manifesto*, Edynburg 1987, s. 9-10; Szkocka Partia Narodowa, *Yes We Can Win the Best for Scotland. The SNP General Election Manifesto 1997*, Edynburg 1997, s. 31.

Gmin; jego zadaniem miało być opracowanie projektu konstytucji, która miała zostać poddana pod głosowanie w referendum²¹. Późniejsza modyfikacja zakładała, że zwycięstwo doprowadzi do negocjacji z rządem brytyjskim i organizacjami międzynarodowymi, a po ich finalizacji do zorganizowania referendum w sprawie przyjęcia konstytucji niepodległej Szkocji²².

W ciekawy sposób ewoluował stosunek *SNP* do integracji europejskiej – w jej programach długo widoczna była obawa przed marginalizacją Szkocji w scentralizowanych strukturach EWG²³. W 1970 r. *SNP* pozostawała jedynym ugrupowaniem sprzeciwiającym się referendum w sprawie członkostwa w tej organizacji²⁴. W programie z 1983 r. szkoccy nacjonaliści dopuszczali możliwość zorganizowania referendum w tej kwestii po uzyskaniu niepodległości przez Szkocję²⁵. W 1987 r. stanowisko partii uległo dalszemu złagodzeniu – członkostwo w EWG miało być przedmiotem głosowania w referendum, po negocjacjach prowadzonych w celu ochrony szkockich interesów w rolnictwie, rybołówstwie czy przemyśle; poza tym integracja miałaaby sens tylko przy utworzeniu „Europy Narodów” i rozwoju polityki regionalnej²⁶. Postrzeganie struktur europejskich zmieniło się w 1988 r., po zwycięstwie Jima Sillarsa w wyborach uzupełniających do Izby Gmin w Glasgow Govan²⁷. Jim Sillars przeforsował doktrynę „niepodległości w Europie”, pozwalającą powiązać integrację europejską z zabezpieczeniem interesów niepodległej Szkocji:

„Niepodległość w Europie oznacza, że niepodległa Szkocja byłaby pełnoprawnym członkiem Wspólnoty Europejskiej i byłaby traktowana jako równorzędny partner w Europie obok takich państw jak Dania, Hiszpania, Francja i Irlandia (...). Żaden torysowski minister z Anglii nie będzie dłużej podejmował decyzji w imieniu Szkocji. Szkocja będzie miała miejsce na elitarnym szczeblu decyzyjnym, a tym samym uzyska decydujący głos w sprawach dotyczących własnego kraju”²⁸.

²¹ Szkocka Partia Narodowa, *The New Scotland...*, s. 2-3; Szkocka Partia Narodowa, *The Scottish National Party Election Manifesto...*, s. 6; Szkocka Partia Narodowa, *Play the Scottish...*, s. 7.

²² Szkocka Partia Narodowa, *Independence in Europe. Make it happen now! The 1992 Manifesto of the Scottish National Party*, Edynburg 1992, s. 3; Szkocka Partia Narodowa, *Yes We Can...*, Edynburg 1997, s. 9.

²³ Szkocka Partia Narodowa, *The New Scotland...*, op. cit., s. 6-7; Szkocka Partia Narodowa, *Choose Scotland...*, s. 11.

²⁴ Szkocka Partia Narodowa, *The New Scotland...*, s. 6-7.

²⁵ Szkocka Partia Narodowa, *Choose Scotland...*, s. 11.

²⁶ Szkocka Partia Narodowa, *Play the Scottish...*, s. 9.

²⁷ P. Lynch, *SNP: The History...*, s. 194.

²⁸ Szkocka Partia Narodowa, *Scotland's Future – Independence in Europe. European Elections*, Edynburg 1989, s. 2. Doktryna „niepodległości w Europie” została również wyrażona w programach wyborczych do Izby Gmin z 1992 i 1997 r. (zob. Szkocka Partia Narodowa, *Independence...*, s. 3; Szkocka Partia Narodowa, *Yes We Can...*, s. 30). Na tym tle nie sposób zgodzić się z M. Stradowskim, iż *SNP* jest pozytywnie nastawiona do integracji europejskiej od 1979 r. (M. Stradowski, *Przystanek...*, s. 189-190). Zasadne są poglądy M. Kaczorowskiej i T. Czapiewskiego o stopniowym kształtowaniu się pozytywnego wizerunku integracji europejskiej w polityce *SNP* i jej formalnej akceptacji w 1988 r. (T. Czapiewski, *Kształtowanie się...*, s. 264; M. Kaczorowska, *Szkocka partia...*, s. 240-242).

SNP konsekwentnie wyrażała sprzeciw wobec członkostwa Szkocji w *NATO*. W latach 60. XX w. krytyczne stanowisko partii wiązało się z utworzeniem w Szkocji baz nuklearnych²⁹. W latach 80. i 90. XX w. *SNP* uzależniała partnerskie relacje z *NATO* od usunięcia arsenału nuklearnego³⁰.

Rekordowe poparcie *SNP* uzyskiwała w październikowych wyborach z 1974 r., zdobywając w Szkocji ponad 30% głosów, co przełożyło się na 11 miejsc w Izbie Gmin. W programie wyborczym z tamtego okresu *SNP* starała się wykorzystać zmianę sytuacji gospodarczej, spowodowaną odkryciem złóż ropośnych na Morzu Północnym³¹. W programie wyborczym z lutego 1974 r. zadano pytanie: „wolicie być ‘bogatymi Szkotami’ czy ‘biednymi Brytyjczykami’”?³². Zapewniano, że dzięki pełnemu wykorzystaniu i sprawiedliwemu podziałowi dochodów ze sprzedaży zasobów poprawi się standard życia Szkotów³³. Trzeba jednak zaznaczyć, że w latach 70. XX w. *SNP* uważała się za partię centrową i nie była jednoznacznie kojarzona z lewicą czy prawicą³⁴.

W 1974 r. *SNP* zyskała znaczenie polityczne. Mniejszościowy rząd Jamesa Callaghana starał się o poparcie szkockich nacjonalistów. Partia Pracy podjęła próbę wprowadzenia dewolucji i ustanowienia Zgromadzenia Szkockiego. O losach projektu zdecydowała poprawka, zgodnie z którą za ustanowieniem Zgromadzenia musiało opowiedzieć się w referendum ponad 40% elektoratu³⁵. Ostatecznie za ustanowieniem Zgromadzenia było 51,6% wyborców (32,85% elektoratu), przeciw 48,4%; frekwencja wyniosła 62,9%³⁶.

SNP przyłączyła się do kampanii na rzecz Zgromadzenia Szkockiego, ale była podzielona na fundamentalistów i pragmatyków. Równie widoczne były spory między Komitetem Wykonawczym partii a jej reprezentacją parlamentarną, co skutkowało brakiem spójnej strategii politycznej³⁷. Podziały, o których wspominają sami nacjo-

²⁹ J. Mitchell, *Strategies for Self-Government. The Campaigns for Scottish Parliament*, Edynburg 1996, s. 194.

³⁰ Szkocka Partia Narodowa, *Choose Scotland...*, s. 10-11; Szkocka Partia Narodowa, *Play the Scottish...*, s. 9-10; Szkocka Partia Narodowa, *Yes. We Can Win...*, s. 9.

³¹ T. Naim, *The Break-Up Britain. Crisis and Neo-Nationalism*, Londyn 1981, s. 180-195; R. Levy, *Scottish Nationalism at the Crossroads*, Edynburg 1990, s. 35-55; D. McCrone, *Understanding Scotland. The Sociology of Nation*, Londyn, Nowy York 2001, s. 118; Ch. Harvie, P. Jones, *The Road...*, s. 97-100, T. M. Devine, *Scottish Nation 1700-2007*, Londyn 2008, s. 586; G. Wilson, *SNP: The Trubulent Years 1960-1990*, Stirling 2009, s. 72-90.

³² Szkocka Partia Narodowa, *The Scottish National Party Manifesto...*, Edynburg 1974, s. 4.

³³ Idem.

³⁴ J. Mitchell, *Strategies...*, s. 208.

³⁵ J. Mitchell, *The Scottish Question...*, s. 178-179; V. Bogdanor, *Devolution...*, s. 188. T. M. Devine, *Scottish...*, s. 590.

³⁶ V. Bogdanor, *Devolution...*, s. 190.

³⁷ Zob. szerzej: R. Levy, *Scottish Nationalism...*, s. 73-86; R. Levy, *The research for a rational strategy: the Scottish National Party and devolution, 1974-79*, „Political Studies”, t. XXXIV, nr 2, 1986, s. 244-248; P. Lynch, *SNP: The History...*, s. 143-150; L. Bennie, R. Johns, J. Mitchell, *The Scottish National Party: Transition to Power*, Nowy York 2012, s. 26-27; J. Mitchell, *The Scottish Question*, s. 180-181.

naliści³⁸, stały się poważniejsze po nieudzieleniu rządowi Jamesa Callaghana wotum zaufania i wcześniejszych wyborach, wygranych w 1979 r. przez Partię Konserwatywną³⁹. Liczba posłów *SNP* spadła do dwóch, a partia pogrążyła się w konfliktach⁴⁰.

Przyczyną odradzania się *SNP* były niepopularne rządy konserwatystów. Premier Margaret Thatcher odwoływała się do dorobku szkockich filozofów – Adama Smitha czy Davida Hume’a i przekonywała, że jej polityka znajduje oparcie w tradycyjnych szkockich wartościach⁴¹, ale jej działania nie cieszyły się popularnością. Gwałtowne przejście do neoliberalnej polityki gospodarczej wiązało się z zamykaniem nierentownych zakładów, prywatyzacją i redukcją zatrudnienia⁴². Poza tym Margaret Thatcher odwoływała się do poczucia brytyjskości, utożsamianego przez Szkotów z angielskim nacjonalizmem oraz atakiem na szkockie instytucje autonomiczne⁴³. Politycy *SNP* w latach 80. XX w. starali się wykorzystać niezadowolenie z rządów torysów. W programie wyborczym z 1983 r. Gordon Wilson oskarżał konserwatystów o niszczenie szkockiej gospodarki i powodowanie kumulacji bogactwa w południowo-wschodniej Anglii⁴⁴. Nacjoniści protestowali też przeciw podatkowi pogłównemu, który ukazywali jako godzący w interesy narodu szkockiego i uderzający w najbiedniejszą część społeczeństwa⁴⁵.

Nieufność nacjonalistów budziły także prace Partii Pracy i Liberalnych Demokratów nad powołaniem Parlamentu Szkockiego; nazywali ten organ „marionetkowym”⁴⁶. Alex Salmond – lider partii od 1990 r., przestrzegał przed niekończącymi się sporami kompetencyjnymi między Parlamentem Szkockim a Westminsterem i sugerował, że w rękach „nerwowego Tony’ego Blaira” dewolucja nie jest przesądzona⁴⁷. Twierdził też, że Partia Pracy zaadoptowała neoliberalną politykę torysów, zatem właśnie *SNP* była gwarantem polityki socjaldemokratycznej, zapewniającej pomyślność i ochronę miejsc pracy⁴⁸.

³⁸ W. Ewing, M. Russell, *Stop the World. The Autobiography of Winnie Ewing*, Edynburg 2004, s. 157; G. Wilson, *SNP: The Trubulent...*, s. 156-168.

³⁹ G. Hassan, *The Auld Enemies: Scottish Nationalism and Scottish Labour*, w: G. Hassan (red.), *The Modern SNP...*, s. 152-153.

⁴⁰ T. M. Devine, *Scottish...*, s. 600-601; P. Lynch, *SNP: The History...*, s. 179-188; D. Torrance, *The Journey of the 79 Group to the Modern SNP*, w: G. Hassan (red.), *The Modern SNP...*, s. 162-175; L. Bennie, R. Johns, Mitchell J., *The Scottish...*, s. 28-29.

⁴¹ Zob.: M. Thatcher, *Speech to the Scottish Conservative Party Conference*, 13.05.1988; *Speech to the General Assembly of the Church of Scotland*, 21.05.1988, w: R. Harris, *The Collected Speeches of Margaret Thatcher*, Nowy Jork 1997, s. 295-314.

⁴² J. Mitchell, *The Scottish Question...*, s. 192.

⁴³ D. McCrone, *Understanding...*, s. 121-122. Zob. też: J. Mitchell, *Devolution and the end of Britain?*, „Contemporary British History”, t. 14, nr 3, 2000, s. 68.

⁴⁴ Szkocka Partia Narodowa, *The Challenge...*, s. 1.

⁴⁵ I. Lawson, *Szkocka Partia Narodowa, Anti-Scottish Tories. A Record of Betrayal*, Edynburg 1987, s. 4-5.

⁴⁶ H. Bochel, D. Denver, J. Mitchell, Ch. Pattie, *The 1997 devolution referendum in Scotland*, „Parliamentary Affairs”, t. 51, nr 2, 1998, s. 176-177.

⁴⁷ A. Salmond, *Northen Ireland and the Scottish Question*, „Scottish Affairs”, nr 13, 1995, s. 74.

⁴⁸ A. Salmond, w: *Szkocka Partia Narodowa, Yes We Can Win...*, s. 4.

Sytuacja zmieniła się po uzyskaniu przez Partię Pracy bezwzględnej większości mandatów w Izbie Gmin⁴⁹. Sekretarz stanu do spraw Szkocji – Donald Dewar przekonał polityków *SNP* – Alexa Salmonda i Mike’a Russella do wspólnej kampanii na rzecz dewolucji⁵⁰. Pierwsze pytanie w referendum dotyczyło utworzenia Parlamentu Szkockiego, drugie możliwości zmian przez ten organ wysokości podatków w granicach do 3%. Ostatecznie 11 września 1997 r. za powołaniem Parlamentu Szkockiego opowiedziało się 74,3% głosujących, a możliwość zmian podatkowych poparło 63,5%; frekwencja wyniosła 60,2%⁵¹.

SZKOCKA PARTIA NARODOWA W LATACH 1998-2007

W ramach *Scotland Act* z 1998 r. Parlament Szkocki może stanowić ustawy we wszystkich sprawach dotyczących Szkocji z wyjątkiem tych, które zostały zastrzeżone dla Parlamentu Zjednoczonego Królestwa. Zastrzeżono m. in. sprawy dotyczące Korony Brytyjskiej, unii angielsko-szkockiej, Parlamentu Wielkiej Brytanii, niektórych aspektów polityki zagranicznej, obronności, rejestracji i finansowania partii politycznych, spraw walutowych, polityki fiskalnej, rynków finansowych, imigracji⁵². Spośród 129 posłów 73 wybieranych jest w ramach jednomandatowych okręgów wyborczych, a 56 z tzw. list regionalnych⁵³. Alex Salmond uważał dewolucję za etap przejściowy na drodze do niepodległości i chociaż wytykał niewielką samodzielność Parlamentu Szkockiego w sprawach finansowych, to z właściwym sobie pragmatyzmem przyznawał: „jakikolwiek parlament jest lepszy niż żaden”⁵⁴.

W pierwszych wyborach do Parlamentu Szkockiego nacjonałiści skupili się na przedstawianiu *SNP* jako lewicowego ugrupowania. Przejawiało się to w kampanii pod hasłem „To szkocki pens”; sprzeciwiano się zmniejszeniu stawek podatkowych o 1% i proponowano, by nadwyżkę – w sumie 690 milionów funtów przeznaczyć na rozwój szkolnictwa, służby zdrowia czy budownictwa mieszkaniowego⁵⁵. Nie sposób zgodzić się z Małgorzatą Kaczorowską, aby *SNP* cechował nadmierny radykalizm⁵⁶. Nacjonałiści nie chcieli radykalnej podwyżki podatków; wyrazem zbliżenia do politycznego centrum była rezygnacja z doktryny, że zdobycie większości mandatów

⁴⁹ Dane za: <http://www.bbc.co.uk/news/special/politics97/news/05/0505/stats.shtml> (dostęp 5.12.2014).

⁵⁰ P. Jones, *A Start to a New Song: the 1997 Devolution Campaign*, „Scottish Affairs”, nr 21, 1997, s. 5-6.

⁵¹ J. Mitchell, *Devolution...*, s. 132.

⁵² <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/46/schedule/5> (dostęp 10.10.2014).

⁵³ S. Kubas, *Parlament Szkocki. Dewolucja – wyzwanie dla Zjednoczonego Królestwa*, Warszawa 2004, s. 66-72.

⁵⁴ A. Salmond, *Independence in sight: devolution as a step toward Scottish autonomy*, „Parliamentarian”, t. 79, nr 3, 1998, s. 239.

⁵⁵ Szkocka Partia Narodowa, *Enterprise. Compassion. Democracy. Scotland's Party Manifesto for the Scotland's Parliament Election 1999*, Edynburg 1999, s. 2.

⁵⁶ M. Kaczorowska, *Szkocka Partia...*, s. 229.

pozwole na ogłoszenie niepodległości – konieczne było przeprowadzenie referendum⁵⁷. Partia Pracy wykorzystywała jednak niejasny przekaz kampanii „To szkocki pens” i utożsamiała zwycięstwo *SNP* z automatycznym ogłoszeniem niepodległości, skupiając się na kampanii negatywnej⁵⁸. Ostatecznie wybory wygrała Partia Pracy z 56 mandatami (przy 35 dla *SNP*)⁵⁹.

SZKOCKA PARTIA NARODOWA JAKO PARTIA RZĄDZĄCA W LATACH 2007-2014

Przez pierwsze dwie kadencje Parlamentu Szkockiego *SNP* była największą partią opozycyjną. W 2007 r. uzyskała 47 mandatów⁶⁰ i utworzyła rząd mniejszościowy. W programie wyborczym nacjonaliści skupiali się na celach możliwych do osiągnięcia w ramach obowiązujących uprawnień Parlamentu Szkockiego. Niepodległość przedstawiano jako okazję do osiągnięcia dodatkowych korzyści: możliwości prowadzenia niezależnej polityki, wykorzystania dochodów ze sprzedaży ropy naftowej z większą korzyścią dla Szkotów, usunięcie broni nuklearnej czy wycofanie wojsk szkockich z Iraku⁶¹. Miało to prowadzić do zatrzymania przy *SNP* wyborców nacjonalistycznych i przyciągnięcia nowych zwolenników w celu utworzenia szerszej koalicji o wspólnych interesach⁶². Politycy *SNP* argumentowali, że Szkoci sami podejmą decyzję o swojej przyszłości w referendum⁶³.

Jeszcze większym sukcesem okazały się wybory z 2011 r., w których *SNP* zastosowała podobną taktykę. W programie nacjonaliści skupiali się na sprawach gospodarczych i społecznych, wymieniając wśród priorytetów takie kwestie, jak ochrona budżetu Narodowej Służby Zdrowia, zwiększenie liczebności służb porządkowych, inwestycje w energię odnawialną, budowa nowych szkół, zachowanie bezpłatnego szkolnictwa wyższego czy walka o kompetencje Parlamentu Szkockiego w zakresie kreowania nowych miejsc pracy⁶⁴. Wśród priorytetów znalazła się kwestia zmiany konstytucyjnej, ale i tym razem politycy *SNP* woleli odwoływać się do instytucji referendum⁶⁵. Umieszczenie kwestii niepodległości Szkocji dopiero na 28 stronie obszernego programu wyborczego nie wydaje się zabiegiem przypadkowym.

⁵⁷ Szkocka Partia Narodowa, *Enterprise. Compassion...*, s. 1, 4, 10.

⁵⁸ P. Jones, *The 1999 Scottish Parliamentary Elections: From Anti-Tory to Anti-Nationalist Politics*, „Scottish Affairs”, nr 28, 1999, s. 2-4, 6-7.

⁵⁹ D. Denver, I. McAllister, *The Scottish Parliament Elections 1999: An Analyses of the Result*, „Scottish Affairs”, nr 28, 1999, s. 11-13.

⁶⁰ D. Denver, *'A Historic Moment'? The Results of Scottish Parliament Elections 2007*, „Scottish Affairs”, nr 60, 2007, s. 66-67.

⁶¹ *Ibidem*, s. 7.

⁶² P. Jones, *The Smooth Wooing: The SNP's Victory in the 2007 Scottish Parliamentary Elections*, „Scottish Affairs”, nr 60, 2007, s. 8.

⁶³ *Ibidem*, s. 8, 15.

⁶⁴ Szkocka Partia Narodowa, *Scottish National Party Manifesto 2011. Re-elect A Scottish Government Working For Scotland*, Edynburg 2011, s. 1.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 1.

Wyniki wyborów świadczyły o masowym poparciu dla *SNP*, która uzyskała 69 mandatów⁶⁶. Bezwzględna większość w Parlamencie Szkockim zapewniła nacjonalistom długo wyczekiwany mandat narodu do organizacji referendum niepodległościowego. Ostatecznie 15 października 2012 r. przedstawiciele Rządu Szkockiego i Rządu Zjednoczonego Królestwa podpisali tzw. porozumienie edynburskie i zobowiązali się wzajemnie uznawać wyniki referendum⁶⁷.

W listopadzie 2013 r. Rząd Szkocki wydał białą księgę, zatytułowaną *Przyszłość Szkocji. Twój przewodnik do niepodległej Szkocji*. Już w pierwszym rozdziale zwrócono uwagę, że atutem niepodległej Szkocji będzie wysoki stopień demokratyzacji. W Szkocji zawsze rządziłaby partia (lub koalicja) ciesząca się poparciem większości Szkotów⁶⁸. Nie brakowało odniesień do suwerenności narodu szkockiego oraz możliwości jego samorealizacji: „Niepodległość oznacza, że przyszłość Szkocji znajdzie się w naszych rękach. Decyzje podejmowane obecnie na rzecz Szkocji w Westminsterze, będą podejmowane przez naród szkocki. Głos za niepodległością będzie najbardziej wyraźną deklaracją wiary we własne siły oraz w nasz naród”⁶⁹.

Nacjonalisci przedstawili szczegółowy plan, zgodnie z którym Szkocja miała ogłosić niepodległość 24 marca 2016 r. Przed jej ogłoszeniem Rząd Szkocki miał prowadzić negocjacje z pozostałą częścią Wielkiej Brytanii, UE i innymi organizacjami międzynarodowymi⁷⁰. Szkocja miała pozostać monarchią (z królową Elżbietą II)⁷¹, zachować swobodę przemieszczania się w ramach Wysp Brytyjskich, funta szterlinga⁷² czy prawo zarządzania Bankiem Anglii⁷³. Proponowana formuła polityczna bardziej przypominała konfederację – Szkocja miała być partnerem w relacjach z pozostałymi narodami Wysp Brytyjskich. Odzwierciedlało to tendencję dostrzeżoną w publicystyce – nacjonalisci zrezygnowali z antybrytyjskiej retoryki, aby liczyć na głosy części elektoratu, która utożsamiała się z brytyjskością i zespołem tradycyjnych instytucji⁷⁴.

Nacjonalisci konsekwentnie opowiadali się za członkostwem Szkocji w UE⁷⁵, Brytyjskiej Wspólnocie Narodów, ONZ i *OECD*⁷⁶. Szkocja pozostałaby stroną wszystkich umów międzynarodowych służących ochronie prawa człowieka⁷⁷. Radykalnie zmienił się stosunek *SNP* do *NATO* – na konwencji w Perth z 2012 r. przegłosowa-

⁶⁶ D. Denver, *Another 'Historic Moment'...*, „Scottish Affairs”, nr 76, 2011, s. 35.

⁶⁷ <http://www.scotland.gov.uk/About/Government/concordats/Referendum-on-independence> (dostęp 10.08.2014).

⁶⁸ Rząd Szkocki, *Scotland's Future. Your Guide to an Independent Scotland*, Edynburg 2013, s. 41.

⁶⁹ *Ibidem*, s. 3.

⁷⁰ *Ibidem*, s. 51.

⁷¹ *Ibidem*, s. 22.

⁷² *Ibidem*, s. 215.

⁷³ *Ibidem*, s. 110, 113.

⁷⁴ Zob. szerzej: A. Massie, *Vision of a velvet revolution*, „The Herald” z 26.01.2012, s. 28-29; E. Crawford, *So who wants separation?*, „The Scotsman” z 7.02.2012, s. 14-15; K. Farquharson, *Cultural revolution as SNP learns to love the Brits*, „Scotland on Sunday” z 18.03.2012, s. 14.

⁷⁵ Rząd Szkocki, *Scotland's Future...*, s. 216-224.

⁷⁶ *Ibidem*, s. 226-232.

⁷⁷ *Ibidem*, s. 356.

no rezolucję popierającą członkostwo, mimo silnej opozycji partyjnych delegatów⁷⁸. Zmiana znalazła wyraz w białej księdze, lecz konsekwentnie opowiadano się za usunięciem broni nuklearnej ze Szkocji⁷⁹.

Autorzy białej księgi proponowali powrót do szkockiej tradycji konstytucyjnej, powołując się na zasadę suwerenności narodu szkockiego:

„Pisana konstytucja będzie dla niepodległej Szkocji istotnym krokiem naprzód. Zastąpi zasadę znajdującą się w centrum konstytucji Zjednoczonego Królestwa – absolutnej suwerenności Parlamentu Brytyjskiego – zasadą suwerenności narodu szkockiego, która stanowiła centralną zasadę szkockiej tradycji konstytucyjnej (...). Konstytucja pisana jest czymś więcej niż akt prawny. To oświadczenie o intencjach naszego narodu (...)”⁸⁰. Konstytucja ta byłaby, posługując się terminologią autorów „(...) zaprojektowana przez naród szkocki, dla narodu szkockiego”⁸¹. Parlament Szkocki również miał być związany zasadą suwerenności narodu szkockiego: „Proces [stanowienia pisanej konstytucji – K. P.] powinien zapewniać odzwierciedlenie fundamentalnej zasady konstytucyjnej – to naród bardziej niż politycy czy instytucje państwowe stanowi suwerenną władzę w Szkocji”⁸².

Naród szkocki nie był pojmowany w kategoriach etniczności, o czym najlepiej świadczy otwartość na przyznawanie obywatelstwa szkockiego – szkocki paszport automatycznie otrzymałyby osoby stale zamieszkujące w Szkocji w dniu ogłoszenia niepodległości oraz urodzone w Szkocji, a częściowo także osoby mające szkockich przodków; po spełnieniu określonych warunków obywatelstwo mogliby otrzymać legalni imigranci⁸³. W podobnych kategoriach należy oceniać otwartość w polityce imigracyjnej, gdyby Szkocja ogłosiła niepodległość⁸⁴.

Ostatecznie 18 września 2014 r. za pozostaniem w unii opowiedziało się 55,3% głosujących, przy 44,7% głosów na rzecz niepodległości Szkocji; frekwencja wyniosła aż 84,59%⁸⁵. *SNP* osiągnęła jednak satysfakcjonujący wynik. Jeszcze w lutym 2013 r. za niepodległością Szkocji opowiadało się ok. 30% badanych a liczba zwolenników pozostania w unii wahała się na poziomie 47-52% (przy 15-21% niezdecydowanych). Gwałtowne zmiany następowały w sierpniu 2014 r., gdy coraz większa liczba niezdecydowanych opowiadała się za niepodległością⁸⁶. Z badań sondażowych wynika, że za niepodległością Szkocji opowiedziało się 24% osób czujących się zarówno Szkotami, jak i Brytyjczykami czy 12% osób czujących się wyłącznie Brytyj-

⁷⁸ D. Torrance, *The Battle for Britain. Scotland in the Independence Referendum*, Londyn 2013, s. 145-149.

⁷⁹ Rząd Szkocki, *Scotland's Future...*, s. 59, 227.

⁸⁰ *Ibidem*, s. 334-335.

⁸¹ *Ibidem*, s. 351.

⁸² *Ibidem*, s. 351.

⁸³ *Ibidem*, s. 271-273

⁸⁴ *Ibidem*, s. 267-271.

⁸⁵ Dane za: www.bbc.com/news/events/scotland-decides/results (dostęp 22.12.2014).

⁸⁶ Dane za: <http://whatscotlandthinks.org/questions/should-scotland-be-an-independent-country-1#table> (dostęp 15.12.2014).

czykami⁸⁷. Niepodległość Szkocji poparło 39% wyborców Liberalnych Demokratów i 37% wyborców Partii Pracy w wyborach do Izby Gmin z 2010 r.⁸⁸ Umiarkowana retoryka *SNP* przyciągnęła wyborców niestanowiących jej elektoratu. Dla wielu osób istotne znaczenie miała sytuacja majątkowa – tam, gdzie poziom ubóstwa i bezrobocia był wyższy, chętniej opowiadano się za niepodległością Szkocji⁸⁹, co można utożsamiać z socjaldemokratycznym wizerunkiem *SNP*. Alex Salmond złożył jednak rezygnację ze stanowiska lidera partii i pierwszego ministra; jego następczyni Nicola Sturgeon nie porzuciła dążeń niepodległościowych⁹⁰.

PODSUMOWANIE

SNP przeszła znamiennej ewolucję programową. Początkowo jej celem było zapewnienie Szkocji jak najszerszej autonomii (*Home Rule*), a od 1943 r. *SNP* zaczęła zabiegać o niepodległość Szkocji. Przez dekady programowo wyrażała stanowisko politycznych fundamentalistów – popierała osiągnięcie niepodległości dzięki uzyskaniu większości szkockich mandatów w wyborach do Westminsteru. Sytuacja zmieniła się po kampanii na rzecz ustanowienia Parlamentu Szkockiego, kiedy *SNP* ostatecznie przyjęła stanowisko pragmatyczne – zdobycie większości mandatów w Parlamencie Szkockim nie miało być mandatem narodu do ogłoszenia niepodległości Szkocji, lecz pozwalało zorganizować referendum niepodległościowe. Nacjonaliści zamiast uzurpować sobie prawo do bycia sumieniem narodu szkockiego starali się pokazać jako ugrupowanie potrafiące najlepiej zadbać o interesy Szkocji. Skupiali się na wyznaczaniu celów możliwych do osiągnięcia w ramach dewolucji, a jednocześnie sugerowali, że reformy będą mogły być organizowane z prawdziwym rozmachem w przypadku odnowienia szkockiej państwowości⁹¹. Skuteczna rywalizacja z Partią Pracy wymagała nie tylko przyciągnięcia elektoratu lewicowego, ale i innych grup społecznych o umiarkowanych poglądach konstytucyjnych⁹². Konieczne było odwoływanie się do potrzeb wyborców czujących się także Brytyjczykami⁹³. Inaczej *SNP*

⁸⁷ <https://www.ipsos-mori.com/contactus/offices/scotland/indyref2014/polling/votingintention/nati.aspx> (dostęp 10.12.2014).

⁸⁸ Lord-Ashcroft-Polls-Referendum-day-poll-summary-1409191 (dostęp 10.12.2014).

⁸⁹ J. Curtice, blog.whatscotlandthinks.org/2014/09/voted-yes-voted/ (dostęp 20.12.2014).

⁹⁰ Nicola Sturgeon: *New leader of Scottish National Party vows fight for independence is 'unwon'*, <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/nicola-sturgeon-new-leader-of-scottish-national-party-vows-fight-for-independence-is-unwon-9863081.html> (dostęp 16.12.2014).

⁹¹ W tym kontekście należy podzielić pogląd, że *SNP* jest partią regionalną, która koncentruje się na lokalnych, szkockich interesach i nie przejawia ambicji do dominacji w polityce brytyjskiej (M. Kaczorowska, *Szkocka Partia...*, s. 244-245).

⁹² Określenie elektoratu *SNP* jako lewicowego byłoby uproszczeniem. W 2011 r. partia odnotowała wzrost poparcia wszystkich klas społecznych (G. Hassan, E. Shaw, *The Strange Death of Labour in Scotland*, Edynburg 2012, s. 220; C. Carman, R. Johns, J. Mitchell, *More Scottish...*, s. 30-31).

⁹³ W 2011 r. tylko 43% wyborców *SNP* deklarowało wyłącznie szkocką tożsamość narodową (J. Mitchell, L. Bennie, R. Johns, *The Scottish National Party: Transition To Power*, Oxford 2012, s. 103-104).

nie zdobywałyby bezwzględnej większości mandatów w wyborach do Parlamentu Szkockiego w 2011 r. Poza tym politycy *SNP* dzięki promowaniu łagodnej wersji niepodległości, przypominającej konfederację polityczną, połączonej z członkostwem w UE i *NATO* osiągnęli zadowalający wynik w referendum niepodległościowym. Na tym tle etniczne pojmowanie narodu szkockiego nie miało racji bytu – istniała konieczność odwoływania się wyłącznie do wspólnoty obywatelskiej. Pomocne w tym względzie było odkrycie złóż ropoносnych na Morzu Północnym, co pozwalało argumentować w kategoriach narodowego egoizmu – tylko niepodległa Szkocja zapewni zatrzymanie całości dochodów dla Szkotów.

Motywy, który od początku powtarza się w programie tego ugrupowania jest zasada suwerenności narodu szkockiego oraz prowadzenie argumentacji z uwzględnieniem interesu tej wspólnoty. Politycy *SNP* nie opowiadali się za stosowaniem rozwiązań siłowych czy terroryzmu politycznego; zamierzali realizować cele polityczne w ramach obowiązującego porządku prawnego, a legitymizacji własnych działań upatrywali w akcie wyborczym i referendum.

Mgr Krzysztof Ptaszek, Katedra Doktryn Polityczno-Prawnych i Filozofii, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza (krzysztof.ptaszek@gazeta.pl)

Słowa kluczowe: dewolucja, nacjonalizm, Szkocka Partia Narodowa

Keywords: devolution, nationalism, Scottish National Party

ABSTRACT

The Scottish National Party initially pursued a maximum autonomy of Scotland (Home Rule). Since 1943, it has been a nationalist party fighting for the restoration of Scottish statehood. For most of its history, the party has not been a very attractive one for most of the Scottish electorate due to its minority status in the Parliament of the United Kingdom, unrealistic plan for achieving independence, and scepticism towards Scotland's participation in the process of European integration and its NATO membership. In the last thirty years, the Scottish National Party has been presenting a more pragmatic programme, has become officially pro-European, and has supported Scotland's NATO membership while its concept of independence has become one close to a confederation. This significant evolution coincided with the establishment of the Scottish Parliament, paving the way for the Scottish National Party to electoral victory and organization of a Scottish independence referendum.